

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı: 1991/2

Karar Sayısı: 1991/30

Karar Günü: 19.9.1991

R.G. Tarih-Sayı :16.09.1992-21347

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Yargıtay 4. Ceza Dairesi

İTİRAZIN KONUSU: 11.5.1988 günlü, 3445 sayılı Yasa ile değiştirilen 5680 sayılı Basın Yasası'nın 16. maddesinin son fıkrası ile Türk Ceza Yasası'nın 481. maddesinin sekizinci fıkrasının Anayasa'nın 36. ve 38. maddelerine aykırılığı deri sürülerek iptali istemidir.

I- OLAY :

"K" ilinde yayımlanan ve "M.B.S." A.Ş.'ne ait "TY." adlı gazetenin 1.5.1989 ile 24.5.1989 günlü sayılarında, yazan belli olmayan yazılarla yakmana hakaret edildiği savıyla hakkında açılan kamu davasında, gazetenin sorumlu yazı işleri müdürü sanık, ispat hakkını kullanmak istemiş ancak savunmalarını ispatlayamayınca bu kez anonim şirketin temsilcisi hakkında da TCK'nun 481/1. maddesi gereğince cezalandırılması istemi ile ek iddianame ile kamu davası açılmıştır. Yargılama sonunda Asliye Ceza Mahkemesi'nin Türk Ceza Kanunu'nun 481. maddesinin sekizinci fıkrası ve 119. maddeleri gereğince sonuç olarak 30.000.000.- TL ağır para cezası de cezalandırılmaya ilişkin kararının, şirket Başkan Yardımcısı tarafından temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 4. Ceza Dairesi, 5680 sayılı BasınYasası'nın 16. maddesinin son fıkrası de Türk Ceza Yasası'nın 481. maddesinin sekizinci fıkrasının Anayasa'nın 36. maddesinin birinci ve 38. maddesinin altıncı fıkralarına aykırı olduğunu deri sürerek iptalleri için 15.1.1991 gününde itiraz yoluna başvurmuştur.

III- YASA METİNLERİ :

A. İPTALİ İSTENEN YASA KURALLARI :

1. 765 sayılı Türk Ceza Yasası'nın iptali istenen sekizinci fıkrayı da içeren

481. maddesi şöyledir .:

"MADDE 481- (Değişik : 29.11.1960-144/1 md.)

Geçen maddede beyan olunan cürmün faili beraat etmek için isnat ettiği fiilin sıhhatini veya şayi veya mütevatır olduğunu ispat etmek isterse bu iddiası kabul olunmaz.

Ancak isnat edilen fiilin hakikat olduğunu ispat talebi:

1- Tecavüz olunun şahıs bir memur veya kamu hizmeti gören bir kimse olup da 266, 267 ve 288 inci maddelerde beyan olunan haller müstesna olmak üzere isnat olunun fiil icra ettiği memuriyete veya gördüğü kamu hizmetine taallük eylediği,

2- isnat olunan fiilden dolayı tecavüz olunan şahsın hakkında kovuşturma icrasına başlanmış olduğu,

3- isnat edilen fiilin ispatında kamu yaran bulunduğu mahkemece karar verildiği,

4- Müşteki ikame ettiği davadan dolayı icra kılınan yargılamayı kendisine isnat olunan fiilin sıhhat ve ademi sıhhatine dahi teşmil etmeyi açık olarak bizzat talep eylediği,

takdirde kabul olunur.

Hakikati maddenin ispatı talebi, müşteki özel bir soruşturma veya yargılama usulüne tabi veya başka bir mercide yargılanması gereken bir kimse olsa dahi, hakaret davasına bakan mahkemece kabul ve tetkik olunur.

İspat talebinin kabulüne karar verilmesini müteakip 15 gün içinde bu talepte ilgili bütün deliller ikame ve varsa vesikaların asıl veya suretleri mahkemeye tevdi olunur.

ikame ve ibraz olunan delil ve vesikalar beş gün içinde mukabil delillerini ikame ve vesikalarını ibraz etmek üzere müştekiye ve Cumhuriyet Savcısına tebliği olunur.

Taraflar bu suretle iddia ve delillerini bildirdikten sonra mahkeme duruşma için en yakın bir gün tayin eder. Zaruret olmadıkça müteakip talikler bir haftayı geçemez.

isnat ispat olunur veya bundan dolayı isnatta bulunan şahıs mahkûm edilirse sanık hakkında dava ve ceza düşer.

(Değişik : 11/5/1988-3445/4 md.) isnat, ispat olunmadığı takdirde faile 480 inci maddede yazılı para cezalan on misli, şahsi hürriyeti bağlayıcı cezalar yansı oranında artırılarak hükmolunur.

(Değişik : 11/5/1988-3445/4 md.) ayrıca mevkute sahibi veya mevkute olmadığı takdirde yayınlanan hakkında yirmimilyon liradan yüz milyona kadar ağır para cezası verilir.

Şu kadar ki, bu maddedeki istisnaların uygulanması için tecavüzün aşağıdaki maddede bildirilen cürmü teşkil etmemesi icap eder.

İspat iddiası, yasama organları üyeleri seçimlerinde oy verme gününden önceki 30 gün içinde kabul olunmaz."

2. 5680 sayılı Basın Yasası'nın iptali istenen son fıkrasını da içeren 16. maddesi ise şöyledir:

"MADDE 16- (Değişik : 10/11/1983-2950/5 md.)

Basın yoluyla işlenen suçlardan dolayı ceza sorumluluğu :

1. Mevcutelerle işlenen suçlardan sorumluluk, suçu vücuda getiren yazıyı veya haberi yazan veya resmi veya karikatürü yapan kimse ile beraber bu mevkutenin ilgili sorumlu müdürüne aittir. Ancak, sorumlu müdürler için verilen hürriyeti bağlayıcı cezalar, sürelerine

bakılmaksızın para cezasına çevrilerek hükmolunur. Para cezasının hesabında 647 sayılı Cezaların infazı Hakkında Kanun'un 4 üncü maddesinin birinci bendinde belirtilen miktarın aşağı haddi esas alınır. Sorumlu müdürler için emniyet gözetimi altında bulundurma cezası verilmez.

2. Sorumlu müdür, mevkutelerde müstear adla veya imzasız veya remizli imza ile yayınlanan yazı veya haber veya resim veya karikatür sahiplerinin adlarını bildirmek zorunda değildir. Sahibi belli olmayan veya sorumlu müdür tarafından en geç mahkemece yapılacak birinci sorgusu sırasında sahibi doğru şekilde açıklanmayan yazı veya haber veya resim veya karikatüründen dolayı sorumluluk birinci bent hükmüne bakılmaksızın, suçu vücuda geline yazıyı veya haberi yazan veya resmi veya karikatürü yapan kimse gibi, sorumlu müdüre aittir.

3. Sorumlu müdür mevkutenin sahibi tarafından, rızasına aykırı olarak yayınlanan yazı veya haber veya resim veya karikatürden sorumlu değildir. Bu takdirde sorumlu müdür hakkındaki ceza sorumluluğu, yazı veya haber veya resim veya karikatürü yayınlatacağına aittir.

4. Mevkute tanımına girmeyen basılmış eserlerle' işlenen suçlarda ceza sorumluluğu suçu oluşturan eserin yazan, çevireni veya çizeni ile birlikte yayınlatacağına aittir. Ancak, yayınlatacağı için verilen hürriyeti bağlayıcı cezalar sürelerine bakılmaksızın para cezasına çevrilerek hükmolunur. Para cezasının hesabında 647 sayılı Cezaların infazı Hakkında Kanunun 4 üncü maddesinin birinci bendinde belirtilen miktarın aşağı haddi esas alınır. Yayınlatacağı için emniyet gözetimi altında bulundurma cezası verilmez.

Mevkute tanımına girmeyen basılı eserin sahibinin belli olmaması halinde sorumluluk, yukarıdaki fıkra hükmüne bakılmaksızın yayınlatacağına aittir. Eser, yazan, çevireni ve çizeninin bilgi ve izni dışında yayınladığı takdirde sadece yayınlatacağı, eseri vücuda getiren gibi sorumlu olur.

Yukarıda yazılı kişiler belli olmadığı veya bu kimseler aleyhine Türk Mahkemelerinde dava açılmadığı takdirde sorumluluk, basana, basan da belli olmadığı takdirde satan ve dağıtana aittir.

Sahibinin rızası olmadıkça Türkiye'de yayımlanan yayınlardan aynen yapılacak iktibaslarda sorumluluk, iktibas edene aittir.

Kanunla yasaklanmış herhangi bir dille yayın yapılması halinde, sorumlu müdürlerle yayınlatacağı hakkında bu maddede öngörülen para cezasına çevrilerek hükmedilmeye ve emniyet gözetimi altında bulundurma cezası verilemeyeceğine ilişkin hükümler uygulanmaz.

(Ek : 11/5/1988-3445/6 md.) Bu Kanun ile diğer kanunların basılı eserin sahip veya yayınlatacağı cezai veya hukuki bakımdan sorumlu kıldığı hallerde, sahip veya yayınlatacağı tüzelkişi ise, temsilen bir gerçek kişi gösterilmiş olsa bile sorumluluk tüzelkişiye aittir."

B- DAYANILAN ANAYASA KURALLARI :

1. "MADDE 36.- Herkes , meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz."

2. "MADDE 38.- Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimse suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Suç ve Ceza zamanaşımı ile ceza mahkûmiyetinin sonuçları konusunda da yukarıdaki fıkra uygulanır.

Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur. Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.

Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.

Ceza sorumluluğu şahsidir. Genel müsadere cezası verilemez.

İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz. Silahlı Kuvvetlerin iç düzeni bakımından bu hükme kanunla istisnalar getirilebilir.

Vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye geri verilemez."

IV- İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince, Necdet DARICIOĞLU Yekta Güngör ÖZDEN, Servet TÜZÜN, Mustafa ŞAHİN, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Erol CANSEL, Yavuz NAZAROĞLU, Güven DİNÇER ve Haşim KILIÇ'ın katılmalarıyla 28.2.1991 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ :

A- Sınırlandırma Sorunu :

5680 sayılı Basın Yasası'nın 16. maddesi Basın yoluyla işlenen suçlarda sorumluluğun kimlere ait olacağını düzenlemekte olup maddenin son fıkrası ile Basın Yasası ve diğer yasalarda basılı eserin sahip ve yayınlananın cezai ya da hukuki bakımdan sorumlu olacağını belirtildiği hallerde basılı eserin sahibi veya yayınlananın tüzelkişi ise, temsilen gerçek bir kişi göstermiş olsa bile, sorumluluğun bu tüzelkişiye ait olacağı öngörülmüştür.

Tüzelkişilere yapılarına uygun olan para cezası gibi ekonomik cezalar verilebileceği, bunun dışında kalan cezaların örneğin, hürriyeti bağlayıcı cezaların verilmeyeceği gerçeği karşısında; olayda tüzelkişi için yasa da öngörülen cezanın ağır para cezası olduğu gözönüne alındığında, bu cezanın tüzelkişinin yapısına uygun olduğu açıktır: Davada Basın Yasası'nın 16. maddesinin son fıkrası, Türk Ceza Yasası'nın 481. maddesinin sekizinci fıkrası dolayısıyla uygulanmak durumundadır. Anayasa'ya aykırılık savı, "itiraz" yoluyla ileri sürüldüğünden, başvuran Mahkemenin yetkisi de bakmakta olduğu davada, uygulamak durumunda olduğu yasa kuralıyla sınırlıdır. Bu nedenle Basın Yasası'nın 16. maddesinin son fıkrasının Anayasa'ya uygunluk denetiminin, Türk Ceza Yasası'nın 481. maddesinin sekizinci fıkrasıyla sınırlı olarak yapılması gerekmiştir.

B- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu :

Türk Ceza Yasası'nın 481. maddesinin sekizinci fıkrasının tümünün, Basın Yasası'nın 16. maddesinin son fıkrasının ise, sınırlama karan uyarınca, Türk Ceza Yasası'nın 481. maddesinin sekizinci fıkrasıyla sınırlı olarak esastan incelenmesi gerektiğinden itiraz konusu her iki yasa kuralının Anayasa'ya aykırılık sorunları birlikte ele alınacaktır.

1- Anayasa'nın 36. Maddesi Yönünden inceleme :

İtiraz yoluna başvuran Yargıtay 4. Ceza Dairesi, Türk Ceza Yasası'nın 480. maddesindeki hakaret suçunun sözle ya da yazıyla ve ancak gerçek kişilerce işlenebileceğini, çağdaş ceza hukukunda tüzelkişilerin ancak ekonomik suçları işleyebileceklerini, gerçek kişi olmamaları nedeniyle ve yapılan gereği sövme suçunu işleyemeyeceklerini, olayda cezalandırılan tüzelkişinin davada sanık olarak temsil edilmediğini, sorgu ve savunmasının alınmadığını, kendisine yeterli savunma olanağı verilmeden cezalandırılmasına karar verilmesinin, ceza yargılama yasasının morfolojik yapısına ve temel mantığına, dolayısıyla de "adil ve hakkaniyete uygun" yargılamayı amaçlayıp buyuran Anayasa'nın 36. maddesine aykırı olduğunu ileri sürerek, itiraz konusu yasa kurallarının iptalini istemiştir.

a- Öğretide ve uygulamada cezaların, tüzelkişilerin temsilcileri olan gerçek kişilere verilebileceği yolundaki yerleşik görüşün, gelişmeler karşısında çağdaş anlayışa uymadığı ve tüzelkişilere yapılarına uygun olmayan hürriyeti bağlayıcı cezalar türünde cezalar değil, ancak, kapatma, geçici süreyle çalışma yasağı ya da para cezası gibi, cezalar verilebileceği, kabul edilmektedir. Anayasa Mahkemesi'nin 16.6.1964 günlü, Esas : 1963/104, Karar: 1964/49 sayılı ve 14.2.1989 günlü, Esas : 1988/15, Karar: 1989/9 sayılı kararlarında da tüzelkişilere yapılarına uygun ceza verilmesinin Anayasa'ya aykırılık oluşturmayaacağı benimsenmiştir.

b- Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" başlıklı 36. maddesinde herkesin geçerli araç ve yollardan faydalanarak yargı yerlerinde davacı ya da davalı kimliğiyle sav ve savunma hakkına sahip olduğu öngörülmüştür. "Sav ve savunma hakkı" birbirini tümleyen ve birbirinden ayrılması olanaksız bir kurum niteliğiyle hak arama özgürlüğünün temelidir. Yaşam hakkının karşı ögesi olmaktan ötede, bu hakka işlerlik ve anlam kazandıran önemiyle insanlık yaşamında yadsınmaz bir yeri olan hak arama özgürlüğü, toplumsal barışı güçlendiren dayanaklardan biri olmakla birlikte bireyin adaleti bulma, hakkı olanı elde etme ve haksızlığı giderme uğraşının uygar yöntemidir. Uluslararası hukuk kaynaklarında özgün yeri bulunan, hak arama özgürlüğü, değişik alanlardaki özellikleriyle insan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 6.-12. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu özgürlük de, öbür hak ve özgürlükler gibi, ancak demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun biçimde yasa ile ve geçici olarak sınırlanabilir. Anayasa'ya aykırı olarak, açık ya da üstü kapalı sınırlamalar, hangi yolla yapılırsa yapılsın uygun karşılanamaz, insan varlığını soyut ve somut değerleriyle koruyup geliştirmek amacıyla hukuksal olanaktan kapsamlı biçimde sağlama, bu konuda tüm yollardan yararlanma hakkını içeren hak arama özgürlüğü, hukuk devletinin başlıca ölçütlerinden, demokrasinin en çağdaş gereklerinden, vazgeçilmez koşullarından biridir. Kullanılmasını yöntem, süre ve gerekler yönünden koşullara bağlayarak düzenleme dışında kısıtlama, engelleme ve olumsuz yönde etkileme hoşgörüle karşılanamaz ve bu doğrultudaki düzenlemeler Anayasa'yla bağdaşamaz.

Dava konusu olayda, ilgili tüzelkişinin iddianamede sanık olarak gösterilmemesi, davanın tüzelkişinin temsilcisinin yokluğunda yürütülüp hüküm konulması sanığın savunma hakkından yoksun kılınmasının sonucudur. Bu hak tanınmayarak yürütülen uygulamanın güven verici ve inandırıcı olması beklenemez. Türk Ceza Yasası'nın 481. maddesinin sekizinci fıkrası, yargılama yöntemi ve savunmayla ilgili ayrıntılar düzenleyen bir kural olmamasına karşın yapısı bakımından sanığa kendisinin hiçbir katkısı geçmeden suç oluşturan bir eylem nedeniyle

savunma olanağı vermemektedir. Sanığın ilgisine bağlı olmayan bir durumdan, üstelik bu konuda savunmasını almaya gerek duyulmayan ve olanak vermeyen biçimsel yönden var görünmesine karşın gerçekte ve özde savunma ve hak arama yolunu sınırlandırıp kaldıran kural Anayasa'nın 36. maddesine aykırı düşer. Bu nedenle, Türk Ceza Yasası'nın 481. maddesinin sekizinci fıkrasının iptali gerekir.

2- Anayasa'nın 38. Maddesi Yönünden inceleme :

Anayasa'nın 38. maddesinin altına fıkrasına göre, "ceza sorumluluğu şahsidir." Bu kural, ceza hukukunun temel ilkelerindendir. Evrensel nitelikli olan bu temel ilke, herkesin kendi eyleminden sorumlu olacağı, başka bir anlatımla başkalarının suç oluşturan eylemlerinden dolayı kimsenin cezalandırılmayacağı biçiminde tanımlanabilir.

Anayasa Mahkemesi de, "cezaların kişiselliği" ilkesini bu biçimde anlamış ve pek çok kararında bunu yineleyip vurgulamıştır.

Türk Ceza Yasası'nın 481. maddesinin yedinci fıkrasında hakaret suçunu işlediği iddia edilen kişinin ispat hakkını kullanması, ancak isnadı ispat edememesi durumunda kendisine Türk Ceza Yasası'nın 480. maddesi gereğince verilmesi gereken cezanın yansı kadar artırılarak ceza verileceği öngörülmüştür, itiraz konusu Türk Ceza Yasası'nın 481. maddesinin sekizinci fıkrasında ise, böyle durumlarda hakaret suçu yayın yoluyla işlenmiş ise-"mevkute sahibi, mevkute olmadığı takdirde naşiri hakkında" ayrıca ceza öngörülmüştür. Hakaret ettiği iddia olunan kişilerin anayasal bir hak olan "ispat hakkını" kullanmaları ve isnadı kanıtlayamamaları durumunda mevkute sahibi veya yayınlatan ceza tehdidiyle karşı karşıya bırakılmaktadır. Hakaret suçunu işlediği iddia edilen kişinin eyleminden dolayı sorumlu tutulması söz konusu olmayan, ancak sanığın ispat hakkını kullanması yüzünden bu hakkın kullanılması ile hiçbir ilgisi bulunmayan mevkute sahibi veya yayınlatanın cezalandırılması suç ve cezanın kişiselliği ilkesiyle bağdaşmamaktadır. Bu nedenlerle mevkute sahibi veya yayınlatan kendi eylemlerinden değil, başkalarının eylemlerinden ceza sorumluluğu altına sokulmaktadır ki, bu biçimdeki bir düzenlemenin cezaların kişiselliği kuralım içeren Anayasa'nın 38. maddesine aykırılığı açıkça ortaya çıkmaktadır.

Yukarıda açıklanan nedenlerle, Türk Ceza Yasası'nın 481. maddesinin sekizinci fıkrası Anayasa'ya aykırı olup, iptali gerekir.

Basın Yasası'nın 16. maddesinin son fıkrasında "Bu kanun ile diğer kanunların basılı eserin sahip ve yayınlatanını cezai veya hukuk bakımından sorumlu bulduğu hallerde, sahip ve yayınlatan tüzelkişi ise temsilen bir gerçek kişi gösterilmiş olsa bile sorumluluk tüzelkişiye aittir." denilmektedir. Türk Ceza Yasası'nın 481. maddesinin sekizinci fıkrasının açık anlatımı karşısında sınırlama karan uyarınca incelenen Basın Yasası'nın, 16. maddesinin son fıkrasının cezaların kişiselliği ilkesini öngören Anayasanın 38. maddesine ve iddia ve savunma hakkını düzenleyen 36. maddesine aykırı olduğu söylenemez.

Açıklanan nedenlerle Basın Yasası'nın 16. maddesinin son fıkrasının iptal isteminin reddi gerekir.

VI- SONUÇ :

1. Türk Ceza Yasası'nın 481. maddesine 11.5.1988 günlü, 3445 sayılı Yasa'yla eklenen 8. fıkradaki "Ayrıca mevkute sahibi veya mevkute olmadığı takdirde yayınlatan hakkında

Esas Sayısı: 1991/2
Karar Sayısı: 1991/30

yirmimilyon liradan yüzmilyon liraya kadar para cezası verilir." kuralının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

2. 5680 sayılı Basın Yasası'nın 16. maddesine 11.5.1988 günlü, 3445 sayılı Yasa'yla eklenen son fıkranın;

A. Türk Ceza Yasası'nın 481. maddesine eklenen yukarıda belirtilen kuralla sınırlı olarak incelenmesine,

B. Sınırlama karan uyarınca incelenen kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığından iptal isteminin REDDİNE,

19.9.1991 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Güven DİNÇER	Servet TÜZÜN
Üye	Üye	Üye
Mustafa ŞAHİN	İhsan PEKEL	Selçuk TÜZÜN
Üye	Üye	Üye
Ahmet N. SEZER	Erol CANSEL	Yavuz NAZAROĞLU
Üye	Üye	
Haşim KILIÇ	Yalçın ACARGÜN	